

MAHOBATLI RANGTASVIR SAN'ATI USTA VAKILI BAXODIR JALOLOV IJODI VA UNING RANGTASVIR TARAQQIYOTIDAGI XIZMATLARI

To'xtayeva Madinabonu Olimovna

Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn institute

Mahobatli rang tasvir mutaxassisligi 2-kurs magistri

madinatoytaxayeva90@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O'zbekistonning atoqli san'at arbobi, zamonaviy monumental va rang tasvir yo'nalishining yetuk vakillaridan biri Baxodir Jalolovning ijodi yoritilgan. Muallif rassomning mahobatli asarlarida ifodalangan teatre sahnalari, tarixiy obrazlar va milliy qadriyatlar uyg'unligi orqali uning rang tasvir san'ati rivojiga qo'shgan hissasini tahlil qiladi.

Kalit so'zlar : *Tasviriy san'at: monumental rang tasvir; badiiy jarayon;*

АННОТАЦИЯ

В данной статье освещается творчество выдающегося деятеля искусства Узбекистана, одного из ведущих представителей современного монументального и станкового живописного искусства — Баходира Жалолова. Автор анализирует вклад художника в развитие живописи через призму театральных сцен, исторических образов и национальных ценностей, отражённых в его монументальных произведениях.

Ключевые слова: *Изобразительное искусство; монументальной живописи; художественный процесс;*

ABSTRACT

This article explores the creative work of Baxodir Jalolov, an outstanding artist of Uzbekistan and one of the leading figures in contemporary monumental and easel painting. The author analyzes the artist's contribution to the development of painting through the expression of theatrical scenes, historical imagery, and national values in his monumental artworks.

Keywords: *Fine art; monumental painting; artistic process;*

KIRISH

Tasavvur qilinadiki, san'at borlig'ining har bir shakli-rangtasvir, haykaltaroshlik, grafika, rasm-dunyoni o'zlashtirishda faqat ungagina tushunarli bo'lgan imkoniyatlar va iste'dodlarni to'liq ochib bergandagina mustaqil usul va tur bo'ladi va bu faqat rivojlanishning ma'lum bosqichida, ma'lum sharoitlardagina yuz beradi. San'at tarixi

uning usullari va turlarining shakllanish tarixi kabi madaniyatni o'rganishning qiziq va zarur sohasidir.

Ma'lum tarixiy rivojlanish yo'lini bosib o'tgan san'at turi-tasviriy san'atdir. Mahobatli rangtasvir – tasviriy san'atning shunday bir turidirki, unda rang eng asosiy o'rinni egallaydi.

1990 yillargacha bo'lgan mahobatli rangtasvir “Mahobatli targ'ibot rejasi”, deb nomlanuvchi mafkura hukmronligi asosida shakllandi. Aynan shu, ya'ni tasviriy san'atning bir muncha siyosiyashtirilgan qobig'ida ishlash hammadan ko'ra rassomlar uchun qiyin kechdi. Ular uslubi bir taxlitda bo'lib, plakat tilida bayon qilishga undovchi topshirilgan mavzu asosida asar yaratishga majbur edi. Lekin, bu davrda rassomlarning ichki dunyosini namoyon etuvchi haqiqiy va badiiy yorqin asarlar yaratildi. Ular orasida, so'zsiz Ch.Axmarov, B.Jalolov va boshqa rassomlar tomonidan yaratilgan mahobatli rangtasvir asarlari mavjud.

Mahobatli rangtasvir san'ati ustida olib borilgan tadqiqot ishlari shuni tasdiqlaydiki, O'zbekistonda hozirda ham uning ko'pgina turlari saqlanib qolgan. Bu vaqtga kelib, shuningdek, vitraj san'ati asarlari, shisha, sopol va kandakorlik buyumlarida ishlangan bo'rtmalarda makoniy kompozitsiyalar yaratish, koshinli namoyonlar va bezakli plastika san'ati shakllandi. San'atning barcha turlari bu davrda keng ko'lamda rivojlanishiga qaramay, mahobatli rangtasvirda badiiy jarayon birmuncha qiziqarli va serharakatlik bilan kechdi.

1991-2001 yillardagi O'zbekiston mahobatli rangtasviri o'z rivojiga ko'ra yangi bosqichni egallaydi. Uslubiy loyihada miniatyura rangtasvirining ta'siri ahamiyatli o'rin egallaganligi; vatanimizning tarixiy va madaniy o'tmishi bilan bog'liq bo'lgan mavzularga murojaat etilishi zamonaviy mahobatli rangtasvir san'atining alohida xususiyatlari bo'lib qoldi. San'atning bu turining kelgusidagi rivojida mahobatli rangtasvir ustalarining ijodiy g'ayrati va zamonaviy bosqichda talabchan harakatlari kafolat bo'lib qoladi.¹

O'zbekiston mahobatli rangtasvirida Ch.Axmarov, A.Aliqulov, B.Jalolov samarali ijod etgan. Mazkur mahobatli rangtasvirchilarning xar biri uziga xos ijodiy uslubga, turli mavzularning uziga xos badiiy yechimiga egadirlar. Ularning ijodlari milliy mahobatli rangtasvirda aloxida uringa ega.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

¹ library.ziynet.uz

O‘zbekiston rangtasvir san’ati taraqqiyotida muhim o‘rin egallagan rassomlardan biri bu — Baxodir Jalolovdir. Uning ijodiy faoliyati o‘zbek monumental rangtasvirining zamonaviy bosqichini belgilab bergan, milliy va xalqona san’at an’alarini o‘zida mujassam etgan yuksak badiiy maktabni shakllantirishda katta rol o‘ynagan.

Baxodir Jalolovning asarlari — bu nafaqat rasm, balki chuqur falsafiy va estetik mazmunga ega obrazlar tizimi hisoblanadi. Ayniqsa, uning “Hayot dramasi”, “Mening xalqim”, “Zamon va qadriyat” kabi monumental panno va devoriy ishlari orqali teatr va hayotning sahnaviy-falsafiy uyg‘unligi tasviriy san’at vositalarida yorqin ifodalangan.²

NATIJALAR

U o‘z asarlarida tarix, xalq ruhiyati, zamon ziddiyatlari, milliy g‘urur kabi mavzularni chuqur ramzlar orqali yoritgan.³ Bu orqali rassom rang, kompozitsiya va obraz kuchi orqali tomoshabinga kuchli estetik va ma’naviy ta’sir o‘tkaza olgan. Ayniqsa, teatr san’ati bilan bog‘liq asarlari orqali u dramatik tafakkur, timsollar va ramzlar vositasida inson hayotining murakkabligini san’at vositasida yoritishga erishgan.

Bundan tashqari, Baxodir Jalolov amaliy bezak san’ati sohasida ham samarali ijod qilgan. U lagan, sopol buyumlar, kafel va boshqa turdagi amaliy san’at vositalarida ishlagan asarlarida ham o‘ziga xos ifoda uslubini yaratgan. Ayniqsa, “Bahor” mavzusidagi laganda chizilgan ishlari tabiat go‘zalligi va inson

² Расулов Т. Монументалсанъатда шахсомили // Ўзбексанъати, 2020.

. Ёлдошева Г. Театр образи // Санъатвамаданият, 2021.

³ Комилов А. Узбек санъатифалсафаси. — Т.: Санъат, 2008.

qalbining uygʻunligini aks ettiradi⁴.

Shuningdek, rassomning ijodiy merosi bugungi kunda yosh rassomlar, sanʼatshunoslar va ijodiy ziyolilar uchun ilhom manbai boʻlib xizmat qilmoqda. Uning ijodidagi falsafiylik, obrazlilik, sahnaviylik va milliylik uygʻunligi — hozirgi oʻzbek rangtasvir maktabi rivojiga katta turtki boʻldi.

Baxodir Jalolov oʻzining monumental asarlari, teatrshunoslikka asoslangan estetik yondashuvi, falsafiy ramzlar va milliy motivlarga boy ijodi orqali Oʻzbekiston rangtasvir sanʼatining taraqqiyotiga beqiyos hissa qoʻshgan. Uning sanʼatga boʻlgan fidoyiligi va estetik tafakkuri zamonaviy oʻzbek tasviriy sanʼati tarixida alohida oʻrin egallaydi.

Baxodir Jalolovning ijodi Chingiz Ahmarov, Raxim Ahmedov kabi oʻzbek monumental sanʼati ustozlari anʼanalariga tayansa-da, u oʻziga xos individual yoʻlni tanlagan. Uning ishlari Gʻarbiy teatr sahnalari va Sharqona tafakkurning uygʻunligi bilan ajralib turadi. Rassomning sahna hayotini badiiy tilga koʻchira olishi, uning nafaqat rassom, balki dramaturg sifatidagi tafakkurini ham koʻrsatadi.

Shuningdek, u oʻz asarlarida zamon, qadriyat, tarix va insoniylikni bir butun falsafiy asosda ifodalaydi. Bu esa, uni zamonaviy Oʻzbekiston sanʼatining yorqin namoyandalaridan biri sifatida tanitadi.⁵

Baxodir Jalolovning asarlari hozirgi kunda koʻplab muhim sanʼat maskanlari va muassasalarda saqlanadi va namoyish etiladi. Musol uchun: **Oʻzbekiston Badiiy Akademiyasi – Toshkent** bu akademiya Baxodir Jalolovning sanʼatdagi faoliyati va xizmatlarini targʻib qilishda katta rol oʻynaydi. Unga tegishli monumental va dekorativ asarlar koʻrgazmalarda namoyish etilgan.

Oʻzbekiston Davlat Sanʼat muzeyi – Toshkent Jalolovning monumental rangtasvir va grafik asarlaridan namunalar ushbu muzey fondida mavjud. Jumladan, “Hayot dramasi”, “Zamon va qadriyat”, “Mening xalqim” kabi ishlari aynan shu muzey kolleksiyasida saqlanmoqda.

Hindiston Respublikasining Toshkentdagi Elchixonasi Baxodir Jalolovning bir nechta amaliy dekorativ ishlari (jumladan, sahna mazmunidagi panolar va grafika) Hindiston elchixonasida namoyish etilgan va saqlanmoqda.

Milliy rassomlik va dizayn instituti – Toshkent Baxodir Jalolovning oʻqituvchilik faoliyati davomida yaratilgan ishlari, shogirdlar bilan hamkorlikdagi kompozitsiyalar va devoriy rasmlar ushbu institut binolarida saqlanadi.

⁴Ўзбекистонзамонавийрассомлари / Каталог. – Т.: Бадий Академия, 2015.

Fineart.uz portali – <https://www.fineart.uz>

⁵Рахимов Қ. Б. Жалоловижодидамиллийкадриятлар... // Санъатшунослик, 2019, №1.

Бахтиёрва Д. Бадийшаклвамафкуравиймазмун... // Санъат, 2018.

Badiiy ko‘rgazmalar markazi – Toshkent Har yili o‘tkaziladigan yirik ko‘rgazmalarda rassomning asarlari muntazam tarzda ishtirok etadi.

Shaxsiy kolleksiyalar Rassomning ayrim asarlari san‘at ixlosmandlari, kolleksionerlar va xorijiy diplomatlar tomonidan xarid qilingan.

MUHOKAMA

Biroq bugungi kunda O‘zbekistonda milliy san‘at merosini saqlash va uni keyingi avlodlarga yetkazish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Xususan, mahobatli rangtasvir san‘ati usta vakili Baxodir Jalolovning ijodi ham ushbu kontekstda alohida e‘tiborga loyiqdir. Rassom yaratgan monumental va dekorativ asarlar, o‘zining falsafiy teranligi, milliylik va zamonaviylik uyg‘unligi bilan ajralib turadi. Ammo bu asarlarning bugungi kunda qanday saqlanayotgani, ularni asrash va targ‘ib qilish borasidagi faoliyatga baho berish muhimdir. Ba‘zi Jalolov asarlari Davlat san‘at muzeylarida yoki muhim rasmiy binolarda saqlanayotgan bo‘lsa-da, ko‘plab monumental ishlari ochiq makonlarda joylashgan. Bunday asarlarni harorat, yog‘ingarchilik, shamol kabi tabiiy omillardan himoya qilish, ular uchun maxsus texnik parvarish tizimlarini yo‘lga qo‘yish talab etiladi. Afsuski, hozirgi kunda barcha asarlarga nisbatan yetarli darajada restavratsiya ishlari olib borilayotgani kuzatilmaydi.

Shuningdek, rassomning ayrim ishlari xususiy kolleksiyalarda yoki xorijiy muassasalarda saqlanmoqda. Bu esa ular bo‘yicha ilmiy tahlil va jamoatchilikka taqdimot qilish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu bilan birga, O‘zbekiston Badiiy akademiyasi, Davlat san‘at muzeylari va ayrim san‘at dargohlari tomonidan rassom merosini o‘rganish, kataloglashtirish va saqlash borasida bir qancha ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Baxodir Jalolov ijodini saqlash va targ‘ib qilish yo‘lida hali qilinadigan ishlar ko‘p. Uning san‘atdagi xizmati, ayniqsa, yosh avlod uchun ilhom manbai bo‘lishi uchun bu asarlarning restavratsiyasi, raqamlashtirilishi va ilmiy asosda o‘rganilishi dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Baxodir Jalolov. “Ijodim—xalqimga” (intervyu, 2021)
2. O‘zbekiston Badiiy akademiyasi nashrlari
3. “San‘atshunoslik” ilmiy jurnali, 2020–2024 yillar sonlari
4. Karimova G. “Monumental rangtasvir va zamonaviy yondashuvlar”, Toshkent, 2022
5. Ahmarov Ch. “San‘at va ramz”, Toshkent, 2005